Rajavartiolaitos
Ylitarkastaja Outi Leinonen

24.6.2021

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Rajavartiolaitosta etäkuultavaksi sekä Rajavartiolaitoksen kirjallista lausuntoa hallituksen esityksestä 105/2021 vp eduskunnalle tartuntatautilain muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan tartuntatautilakiin muutoksia, jolla pyritään ehkäisemään ulkomaista alkuperää olevien covid-19-tartuntojen leviäminen Suomeen.

Rajavartiolaitos pitää hallituksen esityksen tavoitteita kannatettavina. Terveysturvallisen matkustamisen mahdollistavista toimenpiteistä tulee säätää tartuntatautilaissa. Suomi on 19.3.2020 lähtien ylläpitänyt sisärajavalvontaa ja rajoittanut ulkorajaliikennettä covid-19-tartuntatautiepidemiasta Suomen sisäiseen turvallisuuteen kohdistuvan vakavan uhan edellyttämien toimien vuoksi. Sisärajavalvonta jatkuu edelleen 17.6.2021 tehdyn valtioneuvoston päätöksen perusteella 11.7.2021 asti. Ulkorajaliikennettä koskevat rajoitukset ovat myös voimassa 11.7.2021 asti.

Sisärajavalvonnan palauttamista on pidetty välttämättömänä, kunnes korvaavat toimenpiteet terveysturvallisuuden varmistamiseksi rajat ylittävässä liikenteessä ovat riittävällä tavalla käytettävissä. Nyt esitettävällä sääntelyllä on tavoitteena toteuttaa sellaiset toimenpiteet, joilla päävastuu terveysturvallisesta maahantulosta siirtyy kokonaan terveysviranomaisille ja sisärajavalvonnasta voidaan luopua.

Rajavartiolaitos voi sisärajavalvonnan päättymisen jälkeen antaa virka-apua siinä määrin kuin se on mahdollista huomioiden ulkorajavalvonnan vaatimat resurssit. Rajavartiolaitoksessa on alustavasti arvioitu, että kaiken kaikkiaan sisärajavalvonnan päättyessä virka-apuun kyetään kohdentamaan noin puolet siitä henkilömäärästä, joka on tällä hetkellä sitoutunut sisärajavalvontaan. Aluksi tämä voisi olla noin 200 virkamiestä; virka-apuun käytettävissä oleva henkilömäärä riippuu ulkorajaliikenteen määrästä ja ulkorajaliikenteen kasvaessa virka-apuun kohdennettava henkilöstö vähenee. Henkilöt kohdennetaan terveysviranomaisen pyyntöjen ja riskiarvion perusteella eri alueille.

Virka-apua koskevan 89 a §:n perusteluissa sivulla 60 on maininta: "Puolustusvoimien antamaa virka-avusta ei ehdoteta täydentävää säännöstä 89 a §:ään. Tähän saakka covid-19-epidemian aikana terveysviranomaisilla ei ole ollut tarvetta pyytää Puolustusvoimilta virka-apua, ei myöskään Suomeen saapuvien terveystarkastusten yhteydessä. Jos sellainen tarve tulisi, terveysviranomaiset voisivat pyytää virka-apua poliisilta tai Rajavartiolaitokselta, joka pyytäisi virka-apua Puolustusvoimilta. Tällöin ei syntyisi epäselvyyttä siitä, antaisiko Puolustusvoimat virka-apua de facto poliisille ja Rajavartiolaitokselle vai terveysviranomaiselle. Puolustusvoimat voivat antaa virka-apua suoraan poliisille tai Rajavartiolaitokselle erityislainsäädännön nojalla. Johtosuhteiden ja virka-avun ketjuttamisen kannalta oikeustila olisi näin ollen selkeä."

Rajavartiolaitos toteaa, että Puolustusvoimien antamasta virka-avusta Rajavartiolaitokselle säädetään rajavartiolain (578/2005) 79 §:ssä. Rajavartiolaitoksella on sen mukaan oikeus saada Puolustusvoimilta virka-apuna rajaturvallisuuden ylläpitoon kotimaassa liittyvän tehtävän sekä merenkulun turvatoimilaissa Rajavartiolaitokselle säädetyn tehtävän suorittamiseksi tarpeellista kalustoa, henkilöstöä ja erityisasiantuntemusta, jos virka-avun antaminen voi tapahtua vaarantamatta Puolustusvoimille säädettyjen muiden tehtävien suorittamista.

Virka-avun saamisen yleisenä edellytyksenä on pidetty vakiintuneesti sitä, että toimi tai tehtävä, jonka toteuttamiseksi virka-apua pyydetään, kuuluu sitä pyytävän viranomaisen tehtäväpiiriin. Virka-avun tulee lisäksi perustua nimenomaiseen säännökseen, ja sen antajan on pysyttävä oman toimivaltansa rajoissa toimiessaan virka-apuviranomaisena. Tartuntatautilaissa ei säädetä Rajavartiolaitokselle kuuluvista tehtävistä, vaan tartuntatautilaissa tarkoitetuissa tilanteissa Rajavartiolaitos toimii virka-apua antavana viranomaisena.

Puolustusvoimien virka-avussa Puolustusvoimat toimii lisäresurssina Rajavartiolaitoksen ohjauksessa ja johdolla tilanteissa, joissa Rajavartiolaitoksen omat voimavarat ovat riittämättömät tai tehtävän suorittaminen vaatii sellaista erityishenkilöstöä tai -välineistöä, jota Rajavartiolaitoksella ei itsellään ole. Perustuslain 2 §:n 3 momentissa vahvistettu oikeusvaltioperiaate edellyttää julkisen vallan käytön perustumista lakiin.

Edellä selostettuun viitaten Rajavartiolaitos toteaa, että esityksen sivulla 60 mainittu viranomaisten välisen virka-avun ketjuttaminen ei Rajavartiolaitoksen näkemyksen mukaan vaikuta asianmukaiselta.

Lakiehdotuksessa ei ole huomioitu THL:n 10.6.2021 antamaa suositusta yhden rokoteannoksen saaneiden henkilöiden maahantulosta. Suosituksen mukaan henkilön, joka on saanut yhden rokoteannoksen rokotussarjasta, johon kuuluu kaksi annosta ja viimeisestä rokotuskerrasta on kulunut vähintään kaksi viikkoa, ei tarvitse mennä covid-19-testiin maahantulon yhteydessä. Näille henkilöille suositellaan

kuitenkin testiä aikaisintaan 72 tunnin kuluttua maahantulon jälkeen. Esityksessä ei ole huomioitu myöskään sitä tilannetta, että henkilö on sairastanut koronan ja saanut yhden rokoteannoksen vähintään viikkoa ennen maahantuloa. Sisärajapäätöksen mukaan tällaisten henkilöiden maahantuloa ei rajoiteta 21.6. alkaen. THL:n suosituksen mukaan terveystarkastukseen ja testiin ei myöskään tarvitse tällä hetkellä mennä, jos tulee ns. vihreästä maasta. Ehdotettu lainsäädäntö muuttaisi nyt voimassa olevaa käytäntöä näiltä osin.

Sisäministeriö on hallituksen esitysluonnosta koskevassa lausunnossaan 31.5.2021 huomauttanut, että hallituksen esitysluonnoksen kohdassa muut toteuttamisvaihtoehdot ei tarkasteltu liikenteenharjoittajien osallistamista negatiivisen testitodistuksen tarkastamiseen, vaikka kyseisestä sisäministeriön ehdotuksesta käytiin keskustelua työryhmätyöskentelyn aikana. Hallituksen esityksessä ei vieläkään selvitetä perusteita sille, miksi liikenteenharjoittajien osallistumista koronatodistusten tarkastamiseen ei hyödynnetä. Toisaalta hallituksen esityksen perusteluissa on tuotu esiin huoli terveysviranomaisen resurssien riittävyydestä ja siitä, että terveysviranomaisen resursseja ei koulutetun henkilöstön puutteen vuoksi ole mahdollista ylipäänsä lisätä. Rajavartiolaitos yhtyy sisäministeriön näkemykseen ja toteaa, että tarkastustehtävän tarkoituksenmukaisen hoitamisen kannalta mahdollisuus liikenteenharjoittajien hyödyntämiseen prosessissa olisi ollut perusteltua vähintään selvittää.

Rajavartiolaitos katsoo, että myös liikenteenharjoittajien aseman kannalta selkeä, yksiselitteinen vastuu olisi asianmukainen, sen sijaan että liikenteenharjoittajien edelleen toivotaan suosituksen perusteella edellyttävän negatiivista todistusta matkustajilta. Myös liikenteenharjoittajien yhdenvertaisuuden kannalta asiasta säätäminen olisi ollut perusteltua. Jos ja kun koronatodistusten tarkastaminen tapahtuu sähköisesti, sujuvoittaisi tarkastaminen jo liikennevälineeseen noustessa matkustamista. Tarkastusvelvollisuuden ei tarvitsisi tarkoittaa liikennevälineeseen ja sitä kautta välillisesti Suomeen pääsyn estymistä; liikenteenharjoittaja voisi toimittaa tiedon matkustajien koronastatuksesta terveysviranomaiselle, jolloin terveydenhuollon resursseja voitaisiin todistuksen tarkastamisen sijaan kohdistaa terveydenhuollon ammattitaitoa edellyttäviin toimenpiteisiin.

Kaiken kaikkiaan Rajavartiolaitos pitää terveysturvallista matkustamista koskevaa tartuntatautilain sääntelyä erittäin odotettuna ja tarpeellisena, jotta sisärajavalvonnasta kansanterveyttä turvaavana toimenpiteenä voitaisiin luopua.